

Feministické perspektivy sociální práce v praxi sanace rodin

25. 3. 2015

Radka Janebová

Cíle

- Uvést příklady feministických perspektiv sociální práce.
- Popsat východiska a principy postmodernistické feministické sociální práce a uvést je na příkladech z praxe sanace rodin.

Feministické perspektivy sociální práce

- **Liberální feministická sociální práce** (důraz na rovná práva v zákonech, případová práce, asertivní výcvikové skupiny)
- **Radikální feministická sociální práce** (Osobní je politické!, násilí na ženách, ženské instituce, rovnost v odlišnosti, svépomocné skupiny)
- **Marxistická/socialistická feministická sociální práce** (zdrojem útlaku žen je kapitalismus a patriarchát, posun za případovou práci, demaskace posvátnosti rodiny, genderové stereotypy, výzkum hegemonní maskulinity)
- **Postmodernistická feministická sociální práce** (východisko přednášky)
- Dále např. womanism/antirasistická feministická sp, lesbianistická sp, globální/transnacionální feministická sp.

Příklad radikálně feministické práce s oběťmi mužského násilí v rámci radikální perspektivy (Gale Goldberg, Susan E. Roche, 2001)

1. Porozumět násilí mužů v jeho kulturně politickém kontextu (př. domácí násilí, znásilnění)
2. Pomoc ženám musí být primárně politická (ne pouze medicínsko-psychologické pojetí, př. roztahovčky)
3. Proces pomoci musí ženu emancipovat z opresivních sebe-příběhů:
  - Externalizace
  - Dekonstruktivní otázky (politizace osobní zkušenosti žen)
  - Hledání podpory a vzdoru
  - Zakotvení

Příklad socialistické „feministické sociální práce“ Dominelli a McLeod (1989)

1. Redefinovat sociální problémy z feministické perspektivy (zviditelnit gender na mapě sp)
2. Stavět na komunitní práci, komunitních akcích a budování feministických sítí
3. Zakomponovat feministický přístup do terapie a poradenství (chápat osobní jako sociálně podmíněné)
4. Zakomponovat feministické principy práce do systému (organizací, vzdělávání, standardů)
5. Společná solidarita sociálních pracovníků a klientek
6. Posílit vliv feministické perspektivy na politiku

Postmodernistická feministická sociální práce - východiska

- Byly-li zpochybněny „velké příběhy“, jaká by měla být budoucí role sp? Jakým hodnotám a morální vizi by měla sloužit? (Fook, 2000)
- Východiskem „postmodernismus odporu“ – oceňuje hodnoty pluralismu a diverzity
- Východisko „kritické proudy“ (nikoliv individualistické)
- Odmítání ideje ženské a mužské přirozenosti
- Cílem vysvobozovat z dichotomního myšlení kategorií „žena“ a (vs.) „muž“

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

Krise tzv. objektivního poznání a konec „Pravdy“

- Otázky ohledně podstaty a původu našich znalostí (Jak víme, co víme? Kde bere sp své specifické vědmosti?)
- Příklady „automatických Pravd“: Dítě potřebuje být do tří let v celodenní péči matky. Jesle jsou institucí, která pečuje špatně o děti a dítěti poškodí psychiku. Za znásilnění si mohou ženy samy, protože svým chováním provokovaly. Domácí násilí je pouze problémem patologických jedinců. Děti potřebují „mužský vzor“ a „ženský vzor“.
- Příklady teorií, které si kladou nároky na „Pravdy“: Freudova psychoanalýza, teorie rolí, attachment theory
- Jako příklady velkých teorií, které mohou poškozovat ženy, lze jmenovat náboženské texty (např. Bible svatá, Pavel Efezským či Pavel Korintským), které ženy podřizují mužům

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

Postmodernismus“ upozorňuje na **normativní roli sociální práce a „konec nevinnosti“ sociální práce**

- Reflexe mocenského aspektu sp a disciplinární moci sp.
- Otázka „*Nakolik je sociální pracovník nezávislý při práci s klienty a nakolik je naopak svázán dominující koncepcí vládnutí?*“
- Profesionálové jsou ti, kdo znají pravdu. Mají k dispozici jazyk, kategorie a programy, které jsou jednotně nastaveny a marginalizují určité skupiny jako „ty jiné“.
- Př. definice normality: „každé dítě s jiným partnerem“, „jahodový džus“, „20 pod nulou“, „teplá večeře“

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

„Dekonstrukce“ jako metoda radikálně politické analýzy

- Jak je konstrukce „self“ ovlivňována kontexty, ve kterých probíhá; nevědomé převedeno do vědomého, př. „špatná – chudá - matka“.
- Je to přístup, který zpochybňuje logiku, skrze kterou myšlenky a praxe získávají moc.
- Př. Sebe-výzkum – jak konstruuje realitu spr

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

„Diskursivní analýza“, jejímž cílem je odhalit předpoklady, jazyk a mýty, které udržují pojetí tzv. „Pravdy“ nějaké skupiny v čase a prostoru:

- „Diskurs“ bývá vymezován jako dílčí způsob, kterým je mluveno o světě a rozuměno světu (Peters, 2012). Například lze zkoumat diskurs o Romech, o ženách, které podstoupily interrupci, diskurs o chudobě a chudých, o matkách samoživitelkách, o stejnopohlavních rodičích atd.
- Znakem diskursu je, že používá výhradně takový jazyk, který ho legitimuje, a naopak odmítá jazyk, který by mohl vést k jeho zpochybnění.
- Lidé mohou odmítnout cesty, kterými jsou zakotveni v diskursu a zároveň mohou sami vytvářet diskursy nové, alternativní, více emancipatorní. (Pease, Fook, 1999) Tato transformace může být postavena na foucaultovském tvrzení, že není důležité „co jsme“, ale „odmítnout, co jsme“ (Healy, 1999).

Diskursivní analýza dle Amy Rossiter (2005)

1. Za prvé je třeba **identifikovat dominující diskursy, které slouží k interpretaci dané situace** v kazuistice. Studující mohou objevit, jak určují role klientů, jich samých či dalších subjektů. Mohou si klást otázky: Do jaké pozice je tyto diskursy umísťují ve vztahu ke klientům, zaměstnavatelům a dalším subjektům? Jak jsou tyto diskursy v kolizi s jejich vlastní zkušeností? Tento postup umožňuje pochopit diskursivní prostor, který okupuje jejich vlastní praxi. (př. sex ve 14ti)
2. Za druhé jsou **hledány rozpory mezi nalezenými diskursy**.
3. **Rozpoznání zapomenutých diskursů** umožňuje „léčit“ vlastní omezenou perspektivu sociální pracovnice. Umožňuje identifikovat vlastní zaujatou pozici a hledat způsoby pro „jinou“ etiku sociální práce, která bude ohleduplnější k perspektivě klienta.

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

Reflexe vlastní **pozicionality/pozičnosti**:

- Cecchin (1994) - předsudky – „poranění“ získaná zkušenostmi v průběhu života v lidské společnosti. Mezi taková „poranění“ patří například „Pravdy“ typu, že „hierarchie v rodině musí být jednoznačná“, „otevřená komunikace je cesta ke šťastnému manželství“, „muž je živitel rodiny“ apod.
- Za cestu, jak se s těmito „předsudky“ vyrovnat, považují „zrcadlit své předsudky ostatním“ (kolegům, klientům) – např. „*Mám fantazii, že..*“, nebo „*Moje zkušenost je..., ale vaše zkušenost může být jiná..*“.

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

„Postmodernismus“ **zpochybňuje vědecké metody sociální práce:**

- Zejména objektivitu těch pozitivistických, které mají ambici zobecňovat
- Paradox, že pohlaví je považováno za „nezávislou“ proměnnou, která ovlivňuje jiné „závislé“ proměnné. Tak se mohou objevit interpretace výzkumů, že ženy podléhají mentální anorexii 10 až 20krát častěji než muži. Prezentace podporuje stanovisko, jako by pohlaví bylo příčinou nemoci. Je tak ignorován silný sociální tlak na vzhled ženského těla.
- Př. Výzkumy o ženách, které podstoupily interrupci

Postmodernistická feministická sociální práce - principy

Post-konvenční morálka – morálka osobní
odpovědnosti, organizační odpovědnosti (otázka
odmítnutí zakázky)

Použitá literatura

CZECHIN, C., LANE, G., RAY, W. A., CAMPBELL, D., DRAPER, R. Kybernetika předsudků v psychotherapeutické praxi. (v překladu Ivana Úlehly). London: Systemic Thinking and Practice Series, 1994.

DOMINELLI, L., MCLEOD, E. Feminist Social Work. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: MACMILLAN Press, 1989.

FOOK, J. „Deconstructing and Reconstructing Professional Expertise.“ In FAWCETT, B., FEATHERSTONE, B., FOOK, J., ROSSITER, A. Practice and Research in Social Work. Postmodern Feminist Perspectives. London and New York: Routledge, 2000, pp. 104-119.

GOLDBERG, G., ROCHE, S. E. An Emancipatory Principle for Social Work With Survivors of Male Violence. *Affilia*, 2001, Vol. 16., No. 1, pp. 66-79.

HEALY, K. Power and Activist Social Work. In PEASE, B., FOOK, J. Transforming Social Work Practice. Postmodern Critical Perspective. London: Routledge, 1999, pp. 115-134.

JANEBOVÁ, R. Feministické teorie sociální práce. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014.

PETERS, H., I. Exploring The Spaces Between Theory and Practice: A Framework to Integrate A Structural Approach and Social Work Activities. A thesis submitted in particular fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy in The Faculty of Graduate Studies The University of British Columbia. 2012.

ROSSITER, A. Discourse Analysis in Critical Social Work: From Apology to Question. [Critical Social Work, 2005 Vol. 6, No. 1.](#)